

УДК 929 Біланчин: 911.2+631.4

Є. Н. Крассха, доктор біол. наук, професор
В. І. Тригуб, канд. геогр. наук, доцент
Одеський національний університет
імені І. І. Мечникова, геолого-географічний факультет
пров. Шампанський, 2, Одеса, 65058, Україна
v.trigub07@gmail.com

СВІТЛІЙ ПАМ'ЯТІ ЯРОСЛАВА МИХАЙЛОВИЧА БІЛАНЧИНА

14 березня 2020 р. перервалось життя вченого-географа, ґрунтознавця, вихователя і організатора, людини великої душі, завідувача кафедри географії України, ґрунтознавства та земельного кадастру ОНУ імені І. І. Мечникова Ярослава Михайловича Біланчина. Це непоправна втрата для вченої спільноти, колег, учнів та родини. Залишається пам'ять про цю мудру людину, талановитого вченого і прекрасного педагога.

Ключові слова: географія, ґрунтознавство, Одеський національний університет імені І. І. Мечникова, Біланчин Ярослав Михайлович.

14.03.2020 р. на 82 році життя відійшов у Вічність завідувач кафедри географії України, ґрунтознавства та земельного кадастру **Біланчин Ярослав Михайлович**, талановитий педагог, вихователь і організатор, висококваліфікований ґрунтознавець-географ, людина великої душі, декан геолого-географічного факультету (1985–2007 рр.).

Народився Ярослав Михайлович на Івано-Франківщині, в тихому селі Велика Тур'я. Свою трудову діяльність Біланчин Я. М. розпочав вчителем початкової школи після закінчення в 1957 році Самбірського педагогічного училища. Того ж року вступив на географічний факультет Львівського державного (тепер національного) університету імені Івана

Франка. З самого початку свого навчання Ярослав Михайлович проявив наполегливий характер, схильність до природничих наук та зацікавленість у вивченні ґрунтів. Ці риси на іспиті з ґрунтознавства та подальшій ґрунтознавчій практиці і помітив І. М. Гоголев, який на той час працював доцентом кафедри фізичної географії Львівського університету. Вже з липня 1958 року Ярослав Біланчин бере участь у польових роботах ґрунтознавчої експедиції на території Волині, Львівщини та гірських районів Закарпаття. Після закінчення навчання в університеті впродовж 5 років (1962–1967 рр.) працював у ґрунтознавчій експедиції Львівського університету на посадах інженера, старшого інженера і начальника партії. За цей час приймав участь у обстеженні ґрунтів колгоспів і радгоспів Полтавщини, Вологодської, Пермської і Читинської областей і Красноярського краю Російської Федерації, Північно-Казахстанської, Карагандинської областей Казахстану.

В 1967 році учитель Ярослава Михайловича, а в подальшому науковий керівник, професор І. М. Гоголев переїздить до Одеси і відкриває кафедру ґрунтознавства і географії ґрунтів при Одеському державному університеті. Того ж року Іван Миколайович пропонує Ярославу Біланчину вступити до аспірантури.

Саме з цього часу розпочалася найбільш плідна праця молодого талановитого науковця. Після закінчення аспірантури (в 1969 році) Ярослав Михайлович працює на посаді асистента, пізніше – старшого викладача кафедри ґрунтознавства. За матеріалами досліджень ґрунтів Казахстану в 1971 році успішно захистив кандидатську дисертацію на тему «Почвы колочной лесостепи Ишим-Тобольского междуречья в пределах Северо-Казахстанской области». В тому ж році на геолого-географічному факультеті було створено Проблемну науково-дослідну лабораторію географії та охорони ґрунтів Чорноземної зони (ПНДЛ-4), головним завданням якої було вивчення сучасних ґрунтоутворних і ландшафтно-геохімічних процесів у чорноземах в умовах зрошення і дренажу. Над цією проблемою і почав активно працювати Я. М. Біланчин. Впродовж 1970–1972 рр., за безпосередньої участі Я. М. Біланчина, на зрошуваних системах степової зони Півдня України було організовано мережу науково-дослідних стаціонарів з дослідження впливу зрошення водами різної іригаційної якості на ґрунти і ландшафти загалом, тенденції і закономірності їх подальшої еволюції.

З 1972 року Ярослав Михайлович – доцент кафедри ґрунтознавства і географії ґрунтів. У 1985 році Ярослава Михайловича обирають на посаду декана геолого-географічного факультету. Впродовж 22-річного періоду перебування на посаді декана геолого-географічного факультету Ярослав Михайлович поєднував свою роботу з обов'язками доцента кафедри, наукового керівника аспірантів та студентів. За браком часу не мав можливості інтенсивно займатися науковою роботою «для себе», та все ж не полишав цього напрямку. За участю Я. М. Біланчина у 1989 році були розроблені «Методичні рекомендації з

контролю стану зрошуваних чорноземів» і нормативні положення до них, якими визначені основні завдання і методика організації ґрунтового моніторингу зрошуваних земель степової зони. З 1992 року проводяться роботи по організації мережі довгострокового моніторингу ґрунтів на масивах зрошення, дослідження на яких проводяться і сьогодні. Понад 45 років творча наукова робота вченого була пов'язана з проблемою зрошення чорноземів півдня України!

В 1995 році, паралельно виконуючи обов'язки декана, Ярослав Михайлович очолює кафедру ґрунтознавства і географії ґрунтів, якою керував до кінця свого життя. Продовжуючи традиції свого вчителя, професора Івана Миколайовича Гоголева, працював над проблемами зрошуваних земель. Його численні публікації пов'язані з вивченням ландшафтно-геохімічних проблем степової і сухостепової зон України, теоретичних, методологічних і практичних основ моніторингу ґрунтів, їхньої антропогенної еволюції і структури ґрунтового покриву, з оцінкою природних ресурсів тощо.

Як декан і завідувач кафедри, Ярослав Михайлович особливу увагу приділяв польовим географічним практикам студентів. Він вважав вкрай необхідним участь студентів у виїзних практиках, адже навколишнє довкілля – це лабораторія географів. Саме завдяки практикам, студенти набували умінь та навичок, що є невід'ємною частиною системної підготовки фахівця-географа та ґрунтознавця.

Починаючи з 1975 року був науковим керівником та відповідальним виконавцем близько 30 держбюджетних та госдоговірних тем. Особливо плідними в науковому відношенні були останні десятиріччя, коли до моніторингових досліджень постіригаційних процесів еволюції чорноземних ґрунтів масивів зрошення Одещини додалися дослідження ґрунтового покриву о. Зміїний, вивчення природно-екологічних умов та ґрунтів Нижньодністровського національного парку. У 2003 році під науковим керівництвом Я. М. Біланчина вперше на о. Зміїний було розпочато вивчення природних умов і ресурсів, дослідження і картографування ґрунтів і ґрунтового покриву. У 2009 році створена ґрунтова карта о. Зміїний масштабу 1:2000. Впродовж 2012–2013 рр. були проведені дослідження ґрунтів і ґрунтового покриву Нижньодністровського національного природного парку. Створено попередню ґрунтову карту досліджуваної території.

Ярослав Михайлович активно приймав участь в багатьох міжнародних проєктах, направлених на дослідження геохімії ландшафтів, проблем балансу вуглекислого газу на масивах зрошення в зв'язку з змінами клімату, геохімії стоків великих річок тощо.

Науковий доробок Ярослава Михайловича складає понад 200 опублікованих праць, серед яких навчальні розробки, науково-методичні рекомендації, статті, монографії. Особливе місце посідають колективні монографії: «Орошение на Одещине. Почвенно-экологические и агротехнические аспекты» (1992), «Зрошувані землі Дунай-Дністровської зрошувальної системи: еволюція, екологія,

моніторинг, охорона, родючість» (2001), «Острів Зміїний. Абіотичні характеристики» (2008), «Чорноземи масивів зрошення Одещини» (2016).

Ярослав Михайлович був талановитим науковцем, педагогом, лектором. За свою працю нагороджений нагрудним знаком «За відмінні успіхи в роботі» (1982 р.), «Відмінник праці» (1999 р.), «Відмінник освіти України» (2010 р.).

Високий професіоналізм і відповідальність – це ті риси які визначали діяльність Ярослава Михайловича як в стінах рідного університету, так і за його межами. Він був членом науково-методичної ради з географії Міністерства освіти і науки України, членом Вченої ради університету та геолого-географічного факультету, впродовж тривалого часу був членом редакційної колегії наукового журналу «Вісник Одеського національного університету».

Ярослав Михайлович був надзвичайно працездатним і відповідальним керівником, вимогливим до себе і колег, до результатів своєї праці і колективу кафедри загалом. За 50-річний період роботи Ярослава Біланчина в Одеському університеті імені І. І. Мечникова його наукові ідеї, пошуки, починання знаходили підтримку і схвалення насамперед викладачів кафедри ґрунтознавства і географії ґрунтів, колег, учнів і послідовників.

Особливістю наукової та навчальної діяльності Ярослава Михайловича є надзвичайно висока вимогливість до якості наукових, в тому числі і студентських та аспірантських досліджень, написання наукових робіт та статей. Він керував асистентською практикою магістрів, курсовими, кваліфікаційними (бакалавра, спеціаліста, магістра) та дисертаційними роботами. Так, під його керівництвом була захищена дисертація П. І. Жанталаєва, І. В. Леонідової, О. Ходос. Ярослав Михайлович приймав активну участь у проведенні польових досліджень, залучаючи до цього студентів кафедри. Під його керівництвом студентські роботи неодноразово посідали призові місця на Всеукраїнських олімпіадах та Всеукраїнських конкурсах студентських наукових робіт з географії.

Лекції Ярослава Михайловича відзначались предметністю, змістовністю, теоретичною обґрунтованістю, доступністю й оригінальністю. За словами студентів, на заняттях Ярослава Михайловича панувала невимушена атмосфера взаєморозуміння. Лекції були завжди цікаві, особливо коли до основного матеріалу Ярослав Михайлович додавав особисті спогади, ділився набутим досвідом.

Кафедра і факультет зазнали важкої втрати. Нам буде не вистачати Ярослава Михайловича як в науковому і навчальному процесі, так і у повсякденному житті кафедри і факультету. Залишається тільки пам'ять – про його добрі справи, людяність, доброзичливість, порядність, вміння любити і цінувати людей та життя...

Вічна пам'ять тобі, Ярославе Михайловичу. Пам'ятаємо і сумуємо...

Е. Н. Красеха, доктор биол. наук, профессор
В. И. Тригуб, канд. геогр. наук, доцент
Одесский национальный университет
имени И.И. Мечникова, геолого-географический факультет
пер. Шампанский, 2, Одесса, 65058, Украина
v.trigub07@gmail.com

СВЕТЛОЙ ПАМЯТИ ЯРОСЛАВА МИХАЙЛОВИЧА БИЛАНЧИНА

Резюме

14 марта 2020 года прервалась жизнь ученого-географа, почвовед, педагога и организатора, человека большой души, заведующего кафедрой географии Украины, почвоведения и земельного кадастра ОНУ имени И. И. Мечникова Ярослава Михайловича Биланчина. Это невосполнимая потеря для ученого сообщества, коллег, учеников и семьи. Остается память об этом мудром человеке, талантливом ученом и прекрасном педагоге.

Ключевые слова: география, почвоведение, Одесский национальный университет имени И. И. Мечникова, Биланчин Ярослав Михайлович.

Ye. N. Krasekha

V. I. Trygub

Odessa I.I. Mechnikov National University,
Faculty of Geology and Geography
Shampansky, 2, Odessa, 65082, Ukraine
v.trigub07@gmail.com

BRIGHT MEMORY OF YAROSLAV MYKHAYLOVYCH BILANCHYN

Abstract

Yaroslav Mykhailovych Bilanchyn, a geographer, soil scientist, educator and organizer, a man of great soul, head of the Department of Geography of Ukraine, Soil Science and Land Cadastre of Odessa I. I. Mechnikov National University passed away on March 14, 2020. This is an irreparable loss for the scientific community, colleagues, students and family. The memory of this wise man, a talented scientist and a wonderful teacher remains.

Keywords: geography, soil science, Odessa I. I. Mechnikov National University, Yaroslav Mykhailovych Bilanchyn.